

4. Isidore of Seville. Etimologii, ili Nachala. [Etymologiae, or Origines]. (trans. Kharitonov L. A.) // St. Petersburg: Eurasia, 2006.
5. Kharitonov, L. A. Isidor Sevilskij. Istoriko-filosofskaia drama. [Isidore of Seville. Historical and philosophical drama] // Moscow: Eurasia, 2006.
6. Krinitsyina, E. S. Predstavleniia o sude i pravosudii v Toledskom korolevstve VII veka. [Representations about the judge and justice in the Toledo kingdom of VII century] // Moscow, 2011.
7. Pikov, G. G. Renovacionnaia pedagogika Karolingskogo Vozrozhdeniia i pedagogicheskie idei Alkuina. [Renovation pedagogy of the Carolingian Renaissance and pedagogical ideas of Alkuin] // Novosibirsk: NSU, 2000. – 32–81.
8. Saint Gregory the Great. Pastyrskoe pravilo. Moralnye besedy, na knigu Iova. [The Rule for Pastors. Morals on the book of Job]. (Compiled by Kharitonov, L. A.) // Moscow: Eurasia, 2006.
9. The Visigothic Code. 1999. Retrieved from: http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Spain/VII/Westgot_recht/text1.html.
10. Ukolova, V. I. Antichnoe nasledie i kultura rannego Srednevekovia. [Ancient heritage and culture of the early Middle Ages] // Moscow, 1989.

Сарнавський М.О.

аспірант,

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА

Підлітковий вік є одним із найскладніших з точки зору виховання. У психолого-педагогічній науці він характеризується як переломний, перехідний, критичний. Це період, коли відбуваються різкі якісні зміни всіх процесів розвитку особистості. Здебільшого вони полягають в інтенсивному формуванні самооцінки підлітка, його намаганні самоствердитися, проявити надмірну самостійність та незалежність. Велике значення для підлітка у цей період має спілкування з однолітками, яскраво виражене бажання бути визнаним у колективі, бути таким, що заслуговує поваги.

Аналіз соціально-педагогічної і психологічної літератури дозволяє визначити, що у роботі з підлітками навчально-виховний процес необхідно спрямовувати на: 1) розвиток творчих здібностей та інтелектуальних якостей; 2) розвиток навичок міжособистісної взаємодії (особливо щодо спілкування в групі однолітків), способів взаєморозуміння; 3) розвиток моральних почуттів, толерантності; 4) формування навичок самоаналізу; 5) формування адекватних форм утвердження самостійності.

Ефективним інструментом для вирішення низки соціально-педагогічних, психологічних проблем у роботі з підлітками є інтелектуальні ігри. Вони навчають самостійно мислити, розвивають уяву, пам'ять, зосередженість та багато інших необхідних для дорослого життя якостей. Зайняття інтелектуальними іграми позитивно впливає на формування у підлітка

культури спілкування. Приймаючи участь в інтелектуальній грі, він задовольняє свою потребу у спілкуванні з однолітками, розширює коло знайомств, знаходить нових товаришів, друзів.

Використання інтелектуальних ігор у педагогічній діяльності дозволяє застосувати відразу обидва типи міжособистісної взаємодії: і співробітництво (кооперацію), і суперництво (конкуренцію). Такі ігри можуть поєднувати у собі одночасно як необхідність у спільній діяльності учасників гри задля досягнення єдиної мети, так і потребу в її досягненні в умовах протистояння з іншими учасниками.

У ході навчального процесу корисність інтелектуальних ігор проявляється у тому, що за їх допомогою у підлітка розвивається потяг до отримання нових знань, бажання не зупинятися на досягнутому. Вони формують вміння швидко осмислювати навчальний матеріал, аналізувати його та робити самостійні висновки.

Н. В. Яременко виокремлює навчальні, розвиваючі та виховні цілі інтелектуальних ігор. Навчальні цілі полягають у перевірці рівня отриманих знань та стимулюванні самостійного вивчення матеріалу, розвиваючі – у розвитку логічного мислення, кмітливості, комунікабельності, у збагаченні досвіду публічних виступів, ведення дискусії, стратегічної та тактичної поведінки особистості та команди в умовах, що постійно змінюються. Виховні цілі полягають у формуванні в дитини позитивних якостей характеру, адже інтелектуальні ігри вимагають від учасників наполегливості у досягненні мети, сміливості, винахідливості, ініціативи, взаємодопомоги, правильної оцінки своїх можливостей та сил інших учасників гри, свідомого підкорення дисципліні, чесного виконання правил, прийнятих добровільно [1, с. 95–96].

Учасникам інтелектуальних ігор доводиться застосовувати командні взаємодії, що сприяє формуванню навичок спілкування в колективі, розвитку комунікативної та конфліктологічної компетентності підлітків. Участь в інтелектуальних іграх може допомогти учням влитися в різні типи компаній та знайти друзів за інтересами, формує такі риси характеру, як лідерство та прагнення до відповідальності.

Найпоширенішою інтелектуальною грою у сучасний період є шахи. Це гра, яка не має вікових обмежень. У шахи грають як діти, так і люди старшого покоління. Вони є доступними для людей різних соціальних груп, сприяють соціальній єдності, розвивають пам'ять, аналітичні навички, інтуїцію та ін.

Шахи мають великі педагогічні можливості. Вони використовуються у навчально-виховному процесі багатьох сучасних країн. Їх введено до програми підготовки учнів початкових класів у Туреччині (2005 р.), Вірменії (2011 р.), Польщі, Словаччині, Чехії (2015 р.). Експериментальні авторські методики апробуються в Аргентині, Іспанії, Литві, Мексиці, Сполучених Штатах Америки. Нещодавно впровадив шахи до шкільної програми Узбекистан. З початку навчального 2018 року в 150 школах цієї країни шахи стали обов'язковою навчальною дисципліною.

Важливо відмітити про визнання значущості шахів для навчально-виховного процесу й міжнародними інституціями: 1) Європейський Парламент прийняв

Декларацію про запровадження програми «Шахи в школі» (2012 р.); 2) Міжнародна шахова федерація створила у своїй структурі спеціальний підрозділ з питань шкільних шахів, під патронатом якого проводяться всесвітні шкільні олімпіади з шахів, різноманітні конференції та семінари, присвячені проблемам викладання шахів.

На відміну від зазначених вище країн, Україна не запровадила на державному рівні в освітньому процесі уроки шахів. Відсутня в Україні й загальнодержавна цільова програма розвитку шахів, якою б передбачались комплексні заходи, спрямовані на впровадження шахів до шкільної програми, їх популяризацію серед дітей та молоді. До того ж, варто зауважити, що не знайшлося шкільним шахам місця й при розробці концепції Нової української школи (2016 р.), а також і при проведенні реформи системи освіти в цілому.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що використання у вітчизняному навчально-виховному процесі шахової гри є запорукою всебічного розвитку підлітків, формування у них здібностей та якостей, необхідних для подальшого дорослого життя. Проблема впровадження шахів до шкільної програми, на нашу думку, має знайти своє вирішення на загальнодержавному рівні, зокрема, шляхом прийняття єдиної комплексної програми розвитку шкільних шахів.

Список використаних джерел:

1. Яременко Н. В. Класному керівнику: як провести ігри / упоряд.: Л. Шелестова, Н. Чиренко. Київ : Шкільний світ, 2009. 128 с.

Чурпіга Т.М.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Київський національний університет культури і мистецтв

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МИКОЛИ ТРЕГУБОВА В КИЇВСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ ІНСТИТУТІ КУЛЬТУРИ

Значний внесок у формування вітчизняної виконавської, балетмейстерської та педагогічної школи привніс заслужений артист Української РСР (1956), заслужений діяч мистецтв Української РСР (1964) Микола Іванович Трегубов (1912–1997). Попри те, що творчий доробок М. Трегубова все частіше привертає увагу науковців, педагогічна діяльність майстра залишається поза увагою вітчизняних дослідників і потребує глибокого аналізу.

Після завершення роботи в Одеському театрі опери та балету і плідної творчості в інших мистецьких установах міста М. Трегубов приїжджає до Києва. З 1 вересня 1971 р. він починає викладацьку діяльність у Київському державному інституті культури ім. О. Є. Корнійчука на посаді старшого викладача [2, арк. 12]. Професор К. Василенко, який на той час був заві-